

Pospěchová, Hana

Akademická scéna v zrcadle novinových ohlasů a archivního materiálu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Q, Řada teatrologická a filmologická. 2000, vol. 49, iss. Q3, pp. [93]-114

ISBN 80-210-2349-X

ISSN 1212-3358

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114631>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

HANA POSPĚCHOVÁ

AKADEMICKÁ SCÉNA V ZRCADLE NOVINOVÝCH OHLASŮ A ARCHIVNÍHO MATERIÁLU

Ochotnický soubor Akademická scéna působil v Brně v letech 1928–1931. Vznikl inspirován revuemi Jiřího Voskovce a Jana Wericha a jeho členy byli převážně vysokoškolsí studenti. Obdobou pražské dvojice protagonistů stali se v Brně Bohumír Balajka (student techniky) a Karel Melichar (student přírodních věd).

Při rekonstrukci činnosti tohoto divadélka máme k dispozici dvě osobní vzpomínky: článek Karla Melichara-Skoumala¹ (ten však není dostatečně objektivní a faktograficky spolehlivý) a krátkou pasáž v pamětech Františka Kožíka² (týkající se převážně inscenace, na které se Kožík autorsky a herecky podílel). Z textů Akademické scény známe pouze hru *Film-Star revue* (ve dvou variantách), máme její propagační materiál (program, plakát, leták) a také plakát hry *Jest Balajka a Melichar vinen? čili Druhá Rej-Pej revue*. Ostatní údaje o inscenacích čerpáme z tisku. Co se týče provozovací základny, Akademická scéna byla formálně součástí brněnského spolku Zábój, některé informace tedy získáme z písemností spolkového referátu policejního ředitelství v Brně.

Nepolitický spolek Zábavný kroužek Zábój se sídlem v Brně byl založen roku 1919. Ve zprávě z valné hromady konané v březnu 1922 se dozvídáme, že ve spolku pracuje Dramatický odbor, ovšem obšírnější informace o zaměření a rozsahu jeho činnosti chybějí. Na téže valné hromadě byla projednána změna názvu spolku a stanov. Sdružení se nadále nazývá Zábavní a vzdělávací spolek Zábój a jeho účelem je dle stanov „*pořádání přednášky, vzdělávací rozpravy, kursy, akademie, společné výlety, sportovní podniky, exkurse, divadelní představení, taneční hodiny a jiné zábavy*“.³ Členové hodlají založit odbor zábavní, vzdělávací, dramatický, sportovní a turistický, hudební a pěvecký.

¹ Melichar-Skoumal, Karel: *Začátky brněnské avantgardy — 50 let divadla na Výstavišti*, in: Program Státního divadla v Brně, roč. L, 1978/79, č. 7, s. 272–275, 278–280.

² Kožík, František: *Vzpomínky*, Praha (Orbis) 1995.

³ Moravský zemský archiv v Brně, fond B 26 (Policejní ředitelství v Brně), karton 2541, sg. 1103: Zábavní a vzdělávací spolek Zábój.

Ve zprávě z valné hromady konané 9. 4. 1926 čteme mezi členy výboru spolku jméno studenta Bohumíra Balajky, stejnou funkci zastával i po valné hromadě 5. 3. 1927. Dalším významným bodem je datum 23. 2. 1928 — tehdy se předsedou Záboje stal Karel Melichar a ve výboru přibyla k B. Balajkovi Eva Bachrová, další členka budoucího divadelního souboru. List Ruch 6. 3. 1928 píše: „*Osvobozené divadlo v Brně? Kroužek brněnských umělců usiluje již delší dobu o zřízení Osvobozeného divadla, v němž by se propagovaly nové umělecké směry divadelní. Hrála by se v brněnském Stadioně „Vest pocket revue“ od Wericha a Voskovce, jež má v Praze stále velký úspěch.*“⁴ Na jaře 1928 existovalo tedy v Brně nové divadlo: mělo amatérský herecký soubor, studentský orchestr, dívčí taneční skupinu a bylo zajištěno i po finanční stránce.⁵

Premiéra *Vest pocket revue* se konala 10. 3. 1928 v divadelním sále zvaném Nový domov na Falkensteinerově (dnes Gorkého) ulici.⁶ Režii měl B. Balajka, hudbu nastudoval budoucí chemik V. Stem, tance Jan Kyšperský, později sólista baletu brněnského Národního divadla (pod pseudonymem J. Mac Kenney), scénu navrhl Zdeněk Rossmann, který již dříve spolupracoval s brněnskou činohrou, role V + W hráli Balajka a Melichar. K. Melichar-Skoumal píše, že další představení se nekonala, protože Voskovec s Werichem je zakázali.⁷ Později zřejmě došlo k domluvě: v recenzi první původní premiéry souboru *Rej-Pej revue* (v listopadu 1928) čteme, že soubor se „*od posledního provedení Vest pocket revue potěšitelně zlepšil*“⁸ formulace tedy naznačuje, že inscenace se v Brně hrála dále — ovšem teprve po započetí pravidelných her v divadle na Výstavišti počátkem roku 1929 je na leden ohlášena premiéra (!) *Vest pocket revue* a z tisku známe i data četných repríz.

Moravské noviny uzavírají 14. 3. rubriku Z brněnských divadel stručným komentářem: „*Akademická scéna (kdo to vlastně je?) sehrála 10. t. m. v Novém domově na Falkensteinerově ulici Vest pocket revui, kterou sestavila firma Werich a Voskovec a která dosáhla v Praze na sto repris. O představení nelze nám referovati, ježto nám z neznámých důvodů nebyla zaslána redakční vstupenka.*“ Podepsána značka J-k., tedy spisovatel a publicista Čestmír Jeřábek, který se v následujících měsících stává pravidelným recenzentem nového divadélka a neúnavným obhajovatelem jeho existence.⁹ Recenze představení Akademické

⁴ Ruch 6. 3. 1928, s. 3, zn. jdk.

⁵ Osobní sdělení ing. Bohumíra Balajky: v počátcích divadlo podporoval posluchač práv Kočvara, majitel realitní kanceláře Mecenáš. Po premiéře *Rej-Pej revue* spolupráci se souborem ukončil.

⁶ K. Melichar-Skoumal v citovaném článku klade premiéru *Vest pocket revue* do dubna toho roku — ale hovoří o ní také jako o reakci některých studentů na nepovedený majáles, ten se ovšem konal až ve dnech 5.-6. 5. a 13. 5. 1928. Jako iniciátor uvedení *Vest pocket revue* je vzpomínán spisovatel Jiří Mahen.

⁷ Šlo patrně o jednání po osobní linii, neboť v archivních písemnostech takový dokument neznaleme, ať už v Brně (materiál spolku Záboj) nebo v Praze (materiál Osvobozeného divadla v Divadelním ústavu a divadelním oddělení Národního muzea, též Státní ústřední archiv v Praze odpověděl na dotaz o existenci administrativního archivu OD negativně).

⁸ Moravské noviny 26. 11. 1928, s. 3, zn. J-k. (Čestmír Jeřábek).

⁹ Moravské noviny 14. 3. 1928, s. 3. V Jeřábkově pozůstalosti, uložené v pražském Památku národního písemnictví, bohužel nenajdeme žádný z programů recenzovaných inscenací (viz

scény byly v jeho referencích řazeny v bezprostředním sousedství premiér Národního divadla v Brně, což svědčí o významu, který autor vzniknuvšímu souboru připisuje. K. Melichar-Skoumal vzpomíná, že představení mělo velký úspěch, v Ruchu však čteme: „*Zájem byl neobyčejný, přišli i jednotlivci z uměleckých kruhů, hojnost studentstva, ale výsledek byl trapný. Na štěstí ještě Sempronius něco dovedl, také scéna Pět neděl v baloně byla dobrá, ale chybělo jedno: schopnost improvizace, hlavně ve chvíli, kdy v sále zhasla světla následkem poruchy. Obecenstvo bavilo se na účet postižených herců a bylo z toho boží dopuštění, jaké jsme ještě v Brně neslyšeli. Odcházeli jsme za tmy po druhém jednání s pocitem osvobození.*“¹⁰

Po zmíněném zákazu napsali Balajka s Melicharem svůj první původní text a nazvali jej *Rej-Pej revue*.¹¹ Premiéra této „kulturní psiny“, jak zněl podtitul, se konala 24. 11. 1928 v sále Vojenského zátíší na Kotlářské ulici. Režie, choreografie i výpravy se ujali opět Balajka, Kyšperský a Rossmann. Ústřední dvojici „starých semestrů“ Hispana a Suissy vytvářeli autoři, jejich partnerky jako „dvě zvědavá děvčátka“ Lauru a Klementu hrály Maru Norová a Any Mazánková (její jméno známe i z jiných tehdejších brněnských produkcí zábavního žánru)¹². Osmnáct obrazů revue reflektovalo aktuální události: italskou výpravu vzducholodí k severní točně, objev Tutanchamónovy hrobky, rubriku čtenářských dopisů v ženském časopise Hvězda, automobilové závody na Masarykově okruhu, fotbal, problémy s tramvají. Vyvrcholením byla satira na situaci v tehdejší brněnském Národním divadle (17. obraz „Svaté divadlo“): studenti s úspěchem imitovali známé brněnské osobnosti, např. recitaci šéfa činohry Rudolfa Waltra (žák jeho soukromé dramatické školy Jan Křepa přednesl Baladu o očích topičových) nebo zpěv šéfrežiséra operety Oldřicha Nového. Představení však vyvolalo nečekanou reakci: bylo zakázáno.¹³ Balajka s Melicharem se obrátili na Jiřího Mahena a ten uvědomil redakce brněnských listů.¹⁴ Jednání trvalo po první prosincový týden. Podrobně o něm informují Lidové noviny: Správa Národního divadla v Brně policii zvláštním přípisem upozornila, že v *Rej-Pej revui*

Kovář, Martin: *Čestmír Jeřábek (1893 — 1981). Literární pozůstalost*, Edice inventářů č. 415, Praha (PNP) 1985, a Bílková, Eva: *Čestmír Jeřábek (1893 — 1981). Soupis osobního fondu*, 2. díl, Edice inventářů č. 719, Staré Hrady (PNP) 1993).

¹⁰ Ruch 13. 3. 1928, s. 3, zn. ch.

¹¹ F. Kožík (o. c., s. 171) jako jediný ze zdrojů uvádí, že *Rej-Pej revui* napsali Balajka s Melicharem „za pomoci redaktora Rýpara“. Jak F. Kožík, tak K. Melichar-Skoumal zmiňují J. Mahena, který po zákazu provozování *Vest pocket revue* povzbuzoval Balajku s Melicharem k napsání původního textu.

¹² 5. 10. 1928 pohostinsky vystoupila v lokální revui *Žabovřesky — Žabovřesky!*, uváděné Společenským odborem dramatického spolku Beseda v hostinci U Kozáků (viz: Moravské noviny 5. 10. 1928, s. 3) a její jméno čteme též mezi účinkujícími v pozvánce na revui J. T. Vorlíčka *To zde ještě nebylo!* hranou 12. 12. 1928 v Zemském domě (viz např.: Moravské noviny 1. 12. 1928, s. 12). V dubnu 1929 byla angažována do pražského divadla Rokoko k F. Futuristovi a J. Kohoutovi (viz: -pgc- (František Pangrác): *Anda Mazánková do Prahy*, Moravské slovo 16. 4. 1929, s. 5. Autor uvádí, že do založení Akademické scény Mazánková marně hledala doma uplatnění).

¹³ V archivním materiálu spolku Zábój takový dokument nenajdeme.

¹⁴ Viz pozn. č. 1.

jsou karikováni brněnští herci. Policie pak jednala na základě Bachova divadelního zákona z roku 1850, obsahujícího ustanovení zapovídající zlehčovat na jevišti osoby, zaujímající význačné postavení (deník zmiňuje dokonce tehdejšího ministra železnic Josefa V. Najmana, ale bližší souvislost neuvádí):¹⁵ týden po premiéře autory předvolala a další provozování revue zakázala. Protože však repríza již byla ohlášena a polovina vstupenek prodána, bylo povoleno uspořádat kabaretní představení s některými revuálními kuplety. Významné osoby, domněle zlehčované, podají prý na autory žalobu pro urážku na cti. Autoři podali proti zákazu rekurs, tisk protestoval (viz dále). Následujícího dne Národní divadlo upřesňuje: neobává se, že revue takové úrovně by byla nebezpečná „*pro umělecké poslání*“ této instituce ani že by karikaturami byla snižována „*úroveň dramatického umění*“ ve městě (jak včera uvedly Lidové noviny). Nelze však tolerovat, „*aby zejména v dnešní době*“ bylo Národní divadlo „*ponižováno lidmi, jejichž zájem o divadlo se vyčerpává klepy a kteří se neštítí pro vlastní zábavu tupiti cizí čest*“. Divadlo oznámilo policejnímu ředitelství, že proti provozování revue nebude námitek, budou-li vypuštěny všechny narážky na Národní divadlo a jeho činitele. 6. 12. pak Lidové noviny ohlašují opětné povolení *Rej-Pej revue*: po doporučení prof. Františka Weyra, předsedy Kuratoria brněnského Národního divadla, byly škrtnuty některé pasáže a policejní ředitelství zákaz odvolalo.¹⁶ Již předchozího dne informuje o odvolání zákazu Moravské slovo a vysvětluje, že spor vznikl „*nedůtklivostí některých členů divadla, kteří byli mylně informováni ústním podáním některých návštěvníků*“.¹⁷

Deník Dělnická Rovnost hodnotí inscenaci se sympatiemi, oceňuje, že revue se „*zdravě a s milým mladým rozmarem posmívala řadě věcí z brněnského českého kulturního života. Obecenstvo svou živou účastí na hře kvitovalo s povděkem její včasnost. Muselo by to však nebýt Brno, aby se tím nepobouřila jeho kulturní bařinka.*“ Uvádí, že nejvíce se cítila dotčena „*posvátná instituce brněnského Národního divadla, jež zahájila atak s několika stran. Podání, žaloby, dopisy, zákroky jen pršely*“. Kdyby šlo jen o to, že lidská ješitnost nesnese „*trochu dobromyslné satiry*“, byla by to směšná situace. Ale pravá příčina pobouření Národního divadla tkví jinde: ve strachu z možného ohrožení divadelního monopolu. Představení totiž napovědělo, že soubor by se mohl stát zárodkem mladé, průbojné — tedy konkurenční — scény.¹⁸

Na problém zareagoval i nově vytvořený časopis Index: „*Malý, celkem nenáročný scénický experiment, který hlavně operoval jevištním vtipem a dobrou hrou hlavních představitelů. Pouhý náznak nové divadelní scény a několik dobře*

¹⁵ Přesně: „(...) není dovoleno voliti osoby, ježto jsou ještě na živě, a známé vůbec poměry života soukromého za předmět divadelního představení.“ Viz *Naučení k Divadelnímu řádu* vydanému 25. 11. 1850.

¹⁶ Lidové noviny 1. 12. 1928, s. 7, 2. 12. 1928, s. 7 a 6. 12. 1928, s. 2. K. Melichar-Skoumal v citovaném článku píše, že Akademická scéna ovšem domluvu (ačkoli Balajka a Melichar v tomto smyslu osobně jednali s policejním ředitelem) nerespektovala a ony pasáže z představení vypuštěny nebyly.

¹⁷ Moravské slovo 5. 12. 1928, s. 3. K. Melichar-Skoumal upozorňuje, že mezi stěžovateli nebyl ani Walter, ani Nový.

¹⁸ Dělnická Rovnost 8. 12. 1928, s. 6, zn. Reed. (Bedřich Václavek)

zasazených šlehů. To postačilo, aby se ukázala ubohá mentalita některých brněnských uměleckých činitelů. Nezáleží nám zde na tom, jaká byla umělecká kvalita hry, mnohem charakterističtější, vyprovokovala vedení Národního divadla k zákrokům, jimiž za každou cenu mělo být zabráněno jejímu opakování. Najde si vždycky klacek ten, kdo chce psa bít, a tak se stalo, že policejně zakázaná revue byla policejně opět povolena, že censurou propuštěná věc opět censurována a censurované ještě jednou censurováno. Tak se v Brně nakládá s tím, kdo chce něco dělat mimo oficiální instituce.¹⁹

Č. Jeřábek v Rozpravách Aventina ironizuje: „Akademická scéna? Konkurence? Natřískaný sál? — Hrůza! Toho přece Brno nemůže potřebovat! Jen ne žádnou soutěž, jen ne žádné umělecké soupeření! Kampak bychom dospěli, kdyby si obecnstvo zvyklo chodit ještě někam jinam nežli do ctihodných prostor oficiálního divadla (které ostatně pěstuje rovněž revui a operetu!)“ — Není ovšem nekritický a upozorňuje: „Tím nechceme říci, že by Rej-Pej revue byla zrovna nějakým výlupkem umění. Není dokonce ani opravdovou revuí, nýbrž jen bujným kabaretem, promíchaným tanečními vložkami. Autoři měli zřejmě na mysli produkty pp. Voskovce a Wericha (...) a dokázali, že dovedou vtipně vymýšlet a dávat dohromady podařené scéničky. Provedení mělo slušnou, byť ovšem ochotnickou úroveň, která by se jistě zvedla při častějším opakování těchto pokusů.“ Chválí výkony B. Balajky, K. Melichara a J. Křapy a uzavírá: „Návštěva představení byla ohromná, nadšení divoké. Byl to večer mládí, a proto večer sympatický.“²⁰

Moravské slovo píše: „Přirozeně že průkopníci nového brněnského divadla silně podléhají pražskému vzoru i programu Osvobozeného divadla v čele s populárním Voskovcem a Werichem. Brněnská Akademická scéna téměř před rokem uvedla na jeviště Voskovcovu a Werichovu Vest pocket revui, jež však přes veškeré úsilí herců zůstala Brnu již pro svůj lokální pražský ráz cizí. To však neodstrašilo podnikavé brněnské akademiky Melichara a Balajku (...). Autoři a zároveň představitelé obou hlavních rolí vyhráli na celé čáře a nejvíce tam, kde tvořili něco čistě z brněnského ovzduší. Ale i to, v čem podléhali vlivu Voskovce a Wericha, nezůstalo daleko nejlepších scén Vestpocket- a Smoking-revui, jejichž původci mají v Brně vážnou konkurenci, neboť pánové Balajka i Melichar dovedou pořádně polechtat bránice Brňáků, i když jim ještě chybí rutina a elegance voskovecko-werichovská.“ Autor chválí herce, ale zklamán je tanečními výstupy girls, není nadšen ani Rossmannovou výpravou a Balajkově režii vytýká „citelné mézery“ a chybějící pevnou ruku „zejména v souhrách“. Celkový dojem je však velmi dobrý — „na poprvé“ — a autor jen lituje, že v Brně chybí vhodný sál, „v němž by brněnské Osvobozené divadlo zakotvilo“.²¹

Autor zábavné rubriky listu Ruch (oněch novin, které tak nemilosrdně zkritizovaly brněnskou „Vestpocketku“) se ovšem vysmívá: „Vezměte Vest pocket

¹⁹ Index, r. 1, 1929, s. 4, zn. „2r“.

²⁰ Rozpravy Aventina, r. IV, 1928/29, č. 12, s. 127.

²¹ Moravské slovo 1. 12. 1928, s. 5, zn. K.

revui, vytrhejte z ní namátkou několik listů, vrazíte do toho pár vtipů z Trnu a za opatrného přežvykování takto nahromaděného materiálu pečlivě mícháte. Pak okořeníte a opepříte, přidáte několik dávek „se zpěvy a tanci“ a vyklopíte. Tím je revue definitivně hotova a může se publiku servírovat.“²²

Až na poslední ukázkou jsou autoři recenzí novým souborem nadšeni (a často se neubrání velmi emotivnímu tónu): vidí sice začátečnické chyby, ale ty jsou ochotni prominout při představě vznikající mladé scény, která naruší monopol oficiálního českého divadla a nabídne nové autory, herce a inscenační styl.

Dřívější stěžovatelé se pozvolna uklidnili, protože si uvědomili, že „urážky“ jim vlastně přinesly popularitu. Také působiště se našlo: nové, tehdy nevyužité divadlo na Výstavišti. Přes riziko velké vzdálenosti od centra města soubor si budovu od Zemského výboru pronajal a počátkem ledna roku 1929²³ zahájila zde Akademická scéna pravidelnou činnost; hrálo se několikrát týdně, především o víkendech.

Mladé divadlo přitahovalo další zájemce. Jeden z nich, student techniky Vladimír Rýpar, napsal pro Akademickou scénu druhé představení, *Paradox revui*. Premiéra se konala 2. 3. 1929, režíroval J. Křapa a výtvarníkem byl opět Z. Rossmann. Č. Jeřábek hodnotí novou premiéru velice kladně: oceňuje, že vtip této revue „dovede šlehnout vpravo i vlevo a v mnohých scénách nezadá co do originality pražskému zboží pp. Wericha a Voskovce (např. V Tatrách, Marathnem do Prahy aj.). Chválí herecké výkony, Křapovu spolehlivou režii a oceňuje, že humor Akademické scény „je přirozený, nevtravý a nesnižuje se nikdy k vulgárností“. Upozorňuje na to, že má-li skutečně vzniknout nové divadlo, ochotnická platforma nestačí: Brno, odkázané dosud na jedinou českou oficiální činoherní scénu, potřebuje další profesionální divadlo, které bude uvádět moderní drama a ve svých experimentech hledat nové režijní a herecké cesty. „Avantgardní scény, která by naplňovala tento úkol (a s nespokojovala se s bezduchým omíláním takových Hadimršků),²⁴ potřebuje Brno (...) jako soli. (...) Zatím pracují doslova s holýma rukama a s uznáníhodnou dávkou idealismu a sebezapření.“ Upozorňuje, že soubor Akademické scény jako první chce být konkurencí Národnímu divadlu, a apeluje na brněnskou kulturní veřejnost: je nutno umožnit novému divadlu získání samostatné provozovací koncese. „Ať už se proti udělení koncese staví kdokoliv, páše nekulturní čin a poškozují zdravý rozvoj brněnských divadelních poměrů. Nevzdáváme se naděje, že se vlivní lidé postarají o to, aby Akademické scéně samostatná divadelní koncese byla vbrzku udělena.“²⁵

²² jdk: *Veselý rozhlas knotra Povondry*, Ruch 2. 12. 1928, s. 5.

²³ K. Melichar-Skoumal uvádí již počátek prosince 1928, ale program brněnských divadel v denním tisku to nepotvrzuje. První hry na Výstavišti jsou v Lidových i Moravských novinách ohlášeny na 12. a 13. 1. 1929. Doklad o pronájmu budovy v písemnostech Zábaje chybí.

²⁴ Narážka na úspěšnou produkci frašky E. Bacha a F. Arnolda *To neznáte Hadimršku*, uváděnou tehdy v Brně souborem ABC.

²⁵ Moravské noviny 3. 4. 1929, s. 1. Co se týče provozovací koncese: v materiálech spolku Zábaj nenajdeme doklad o tom, že by spolek o divadelní koncesi skutečně požádal. Podobná žádost vyvolala v život dlouhou a složitou proceduru, je tedy nepravděpodobné, že právě tyto písemnosti by uloženy nebyly nebo že by se nezachovaly ani zčásti. Jednání mohla vést sou-

K. Schulz v Lidových novinách zmiňuje četnou návštěvu a potlesky na otevřené scéně, protože účinkující i autor se snažili se dát publiku, „*pro co si přišlo, to jest smích, smích a zase jen smích*“, i když vtipy často „*postrádaly místního i časového zahrocení*“. Dozvídáme se, že po hudební stránce představení nebylo příliš bohaté a že je to pro zmíněný soubor typické, a také že i tato revue, v jedné scéně (blíže bohužel nespecifikované), byla policejně cenzurována.²⁶ Dělnická Rovnost, list československých komunistů, hodnotí jako velké plus, že nová inscenace „*stihá často velmi určitě některé původní zjevy buržoasního režimu*“. Byť je na textu znát, že vznikl již před delším časem, je dostatečně aktuální. I ona upozorňuje na nedostatečné využití hudby jako konstrukčního prvku, navíc postrádá plánovitou režii. Chválí Rossmannovo scénické řešení, jmenovitě scénu „*Marathonem do Prahy*“, užívající pohyblivého pásu s metaforickým označením „*štací*“. Autor zmiňuje i cenzuru, která postihla jak text, tak scénické návrhy, opět ovšem tuto informaci neupřesňuje.²⁷

B. Václavek o *Paradox revui* píše: „*Zase kus dobré, jiskřivé zábavy, jež v Brně jinak vzniká tak těžko. Desideria: Autoři textů Akademické scény musí pamatovat, že i revue je divadlo. Nespolehat příliš na publikum, jemuž finesa vtipu lehce unikne! Chytit obecenstvo, vázati vtip a humor ve větší celky — a pomalu myslet již i na výchovu publika. Ne pro akademické divadlo, ale pro novou, tvořivou scénu.*“ Režii vytýká pomalé tempo a tancům malou vynalézavost, ale chválí hudbu a je nadšen výpravou, která představení doslova „*drží*“. Svou poznámku končí slovy: „*Devisa pro celek: Od ochotnictví k vášnivému profesionálovství! Celkem: Mnoho dobré vůle a chuti, mladí chtějí něco dělat, držíme jim palec! Divadelní veřejnosti: Kdo něco dovede, jděte k nim! Neisolujte je, bylo by to hloupé. Jsou tu jakési tendence k pokusné scéně — spojte je s nimi!*“²⁸

Dne 8. 3. 1929 se v místnostech Důstojnických domů na Kounicově ulici konala valná hromada spolku Záboj. Jednání však nebylo ukončeno: 16. 3. píše předseda K. Melichar policejnímu ředitelství, že valná hromada bude pokračovat 22. 3. v divadle na Výstavišti. Neznáme bohužel výsledky dřívějších valných hromad od založení Akademické scény (byly-li ovšem jaké), nelze proto říci, zda celé předsednictvo, uvedené ve zprávě z březnového jednání, je nové. Ve zprávě pro policejní ředitelství pak čteme, že předsedou se stal učitel Dalibor Chalupa, místopředsedou byl zvolen obchodník J. Křapa, jednatelem student K. Melichar. Pětičlenný výbor tvořili budoucí právníci Svatopluk Ježek a František Kožík, technik Stanislav Vysloužil, Věra Pešková-Bezdičková („*manželka vrchního režiséra bratislavského Národního divadla*“) a Eva Bachrová. Jedním ze dvou náhradníků byla úřednice Any Mazánková.

Jmenujeme-li F. Kožíka, musíme zmínit i jeho divadelní činnost nedlouho před vstupem do spolku Záboj, tedy do Akademické scény: jako student práv byl členem Dramatického odboru Československého akademického spolku

kromá osoba, ale i vzpomínka K. Melichara-Skoumala (viz pozn. č. 1) je v tomto smyslu nekonkrétní.

26 Lidové noviny 5. 3. 1929, s. 7, zn. schz. (Karel Schulz).

27 Dělnická Rovnost 6. 3. 1929, s. 6 (nesign).

28 Index, r. 1, 1929, č. 3, s. 4, zn. B. V. (B. Václavek).

Právník, a toto sdružení 5. 3. 1929 uvedlo v divadle na Výstavišti hru Voskovce a Wericha *Gorila ex machina*, přičemž v představení účinkovali sami autoři. Č. Jeřábek ve své recenzi upozornil: „*Dramatický odbor spolku Právník ohlašuje v divadelním programu, že uspořádá v nejbližší době řadu představení. Nebylo by užitečno sloučit tvůrčí síly těchto mladých lidí v jeden divadelní útvar s tvůrčími silami t.zv. Akademické scény, která se začíná v Brně pěkně uplatňovat? Jaký smysl má toto tříštění, když je právě nyní zapotřebí, aby se mladí divadelní pracovníci spojili, aby proti ztrnulé brněnské oficiální divadelní tradici vybojovali novou moderní scénu? Zájem o mladé divadelní snahy v Brně zřejmě je, a proto je hříchem ohrožovat vytvoření moderní mladé scény drobením sil.*“²⁹ Jak je zřejmé z výsledku valných hromad spolku Záboj v březnu toho roku, taková tendence skutečně existovala, byť ne v žádoucí síle.

Dne 4. 4. 1929 měla premiéru nová hra, *Film-Star revue*. Jejimi autory byli S. Ježek a F. Kožík,³⁰ režíroval D. Chalupa, výpravu vytvořil Lubomír Chalupa. Overturu zkomponoval Stanislav Goldbach, orchestr dirigoval V. Stem a choreografie byla dílem J. Kyšperského (J. Mac Kenney). Částečně se změnila forma i obsah, také humor již neměl tak studentský ráz — a celkově byla hra méně navštívena.³¹ Navíc výprava (také okázalejší, než bylo v Akademické scéně zvykem) pohltila téměř veškeré — třicetitisícové — úspory.³² Právě v této situaci, brzy po premiéře *Film-Star revue*, věnoval ovšem soubor část své tržby (1000 Kč) Akademické mense českých vysokých škol brněnských.³³ Z formulace „čistý výnos z představení v divadle na Výstavišti“ není jasné, zda jde o singulár či plurál, ani o jak dlouhé období, čili o která představení se jednalo.

Jak již bylo řečeno, text *Film-Star revue* je k dispozici, a to ve dvou verzích (první rukopisné a pozdější, nelze ovšem říci definitivní, strojopisné):³⁴ Americká filmová hvězda Mia Florio (V. Pešková-Bezdičková) hledá partnera do svého nového filmu, žádný ze známých herců jí však nevyhovuje. Nikdo není tak dokonalý a všestranný, jak by potřebovala, ani její nynější filmový partner a tajný obdivovatel Fred Arlen (F. Kožík). Mia se tedy vydává na cesty a po

²⁹ Moravské noviny 7. 3. 1929, s. 1.

³⁰ S. Ježek a F. Kožík pracovali společně již od dob středoškolských studií. Zachoval se plakátek „antické komedie Jarosl. Vrchlického v novém rouše“ *Vuchu Dionysiově*, uváděné 12. a 13. 3. 1926 Dramatickým kroužkem Reálného gymnázia na Starém Brně (hrálo se v sále kláštera voršilek na Orlí ulici): režisérem byl S. Ježek (vystoupil též jako Prolog, přičemž autorem textu Prologu byl D. Chalupa), F. Kožík nastudoval roli Dionysia, tyрана syrakuského. Autorská dvojice Ježek — Kožík uplatnila se později v rozhlase.

³¹ Údaj člena Akademické scény Stanislava Hejného (vl. jm. Vyslouzila, 1908–1987, emeritního člena činohry Státního — dnes Národního — divadla v Brně).

³² Viz pozn. č. 1.

³³ Moravské noviny 11. 4. 1929, s. 3, Moravské slovo 12. 4. 1929, s. 5.

³⁴ Co se týče ostatních textů, již v 60. letech požádala dramaturgie brněnské zpěvohry K. Melichara-Skoumala o jejich zapůjčení, nebylo jí však vyhověno (osobní sdělení doc. PhDr. Iva Osolsobě, tehdejšího dramaturga souboru). V roce 1986 přislíbil pak K. Melichar-Skoumal věnovat materiál Akademické scéně divadelnímu oddělení Moravského zemského muzea v Brně, ale najdeme zde pouze plakát revue *Jest Balajka a Melichar vinen? čili Druhá Rej-pej revue*.

celém světě hledá toho, kdo je „*bůh zpola, tak silný, tak krásný — přitom prostý, jak jen lze*“.³⁵ Doprovázejí ji chaotický sekretář Max (Cecil Límec) a další z obdivovatelů, postarší korektní gentleman Mr. Wimbledon (C. H. Lubomirski). Prožijí mnohá dobrodružství: na palubě zaoceánského parníku, v námořnické krčmě, v barcelonské vinárně, mezi piráty, a Mie se zdá, že několik dokonalých mužů již potkala: neohroženého plavčíka, španělského číšníka, statečného námořníka — ale okolnosti ji s ním pokaždé rozloučily. Závěr ukáže, že všechny představoval jeden jediný — Fred Arlen. Příběh spěje k nevyhnutelnému happy-endu: Fredovi patří nejen role ve filmu, ale i hrdinčino srdce.

Revue měla dvaadvacet obrazů a jejím záměrem bylo „*v jednotlivých scénách typickými a nepostradatelnými složkami charakterisovati různé filmové druhy: vedle intimity budoiru filmové divy drastické scény pirátských bitek, vedle grotesky detektivku*“.³⁶ Dějové scény se střídaly s hudebními a tanečními čísly a s výstupy dvojice Balajka-Melichar, tentokrát v rolích nazvaných Rej a Pej, odkazujících k první původní premiéře souboru. Mladší, strojepisná verze textu nabízí také jedinou možnost seznámit se s předscénami — dialogy — Balajky a Melichara; jejich rozsah (nezachovaly se všechny, které jsou uvedeny v programu), dále fakt, že byly až později připsány do divadelní hry jiných autorů, a především nedostupnost dřívějších textů zmíněné dvojice nedovolují nám objektivně zhodnotit, nakolik se brněnští studenti — jakožto autoři — přiblížili úrovni svých pražských vzorů.³⁷

Film-Star revue byla programovým odklonem od dosavadní linie Akademické scény. V programu čteme: „*Rej-Pej revue vytryskla z potřeby reagovati mladě, nebojácně i provokativně na různé zjevy okolí, na časové události, na směšnosti a zvrácenosti života zejména místního. Činila tak výsměchem, útokem směrově neorganizovaným, tropila si psinu z kulturních či nekulturních zjevů a vůbec ze všeho, co mohlo být v současné době vhodným terčem vtípu a satiry. Paradox revue byla s podobným úmyslem již tvořena, tedy organizována, útočnost sešikována v určitou frontu. Je křivým zrcadlem, nastavovaným i nejvdějnější tváří, je zrcadlovým bludištěm, v němž se chodí po hlavě. V obou těchto revuích převládala slovní stránka, v ní byl jejich úspěch. Film-star revue se právě této složky dobrovolně zřká. Vyhýbá se téměř aktuálním vtípům, které jsou nejpůsobivější v jevištním podání, a ponechává si povětšinou vtíp a veselost nezávislou na skutečnosti. Chce, pokud to lze, absolutní divadelnost, chce uplatnit herecké a scénické hodnoty. Je po této stránce i jistou školou pro herecký soubor*“.³⁸ Tvůrci sice parodují naivnost zápletek, lfbivost exotického prostředí či průhlednost filmových charakterů, ale vyhýbají se ostřejšímu tónu.

Tisk zaznamenal, že soubor „*začíná umělecky zrát pod novým předsedou Daliborem Chalupou*“³⁸ a premiéra byla ohlašována jako revue nového typu, byla tedy napjatě očekávána. Recenzentské ohlasy však nejsou příznivé.

³⁵ Text *Film-Star revue*.

³⁶ Nepodepsaný článek v programu *Film-Star revue*.

³⁷ Blíže se zde tímto textem nezabýváme, protože jeho rekonstrukci bude věnována samostatná studie.

³⁸ Moravské slovo 4. 4. 1929, s. 1.

B. Václavek soudí, že Akademická scéna stále postrádá skutečného divadelníka: režie a výprava byly příliš realistické, ačkoli libreto „mělo několik dobře lyricky — groteskních míst“. Vzdává-li se ovšem soubor své největší přednosti — aktuálního vtupu — musí tuto ztrátu vyvážit poezií. To se však nestalo. „Lepší byly tentokrát balety. Jedinou groteskně vzrůsnou scénou byl tanec apačky a apače, a zejména její parodie Melicharem a Balajkou, kteří tentokráte byli svou vervou příliš osamoceni v salonně decentním stylu. Celkem: Jak málo stačí brněnskému publiku, dychtivému něčeho nového! Za objevení této dychtivosti ostatně můžeme být Akademické scéně vděční, neboť rozptyluje bajky, že se v Brně nedá nic dělat pro netečnost a zaostalost publika. Kdyby se svými prostředky sáhla k moderní dramatické literatuře, mohla by dobytí úspěchu opravdového.“³⁹

Podobně Č. Jeřábek: označuje Film-Star revui za „polorevueální, poločinoherní útvar“ inklinující k běžné dramatické produkci, který „spokojuje se revueálními vložkami jen jaksi z důvodů kompromisních“. Vidí v ní ovšem možný přechod k modernímu divadelnímu repertoáru, soudí, že tvůrčím záměrem je vystřídat poněkud jednotvárnou „revueální stravu“. Propříště by však měli autoři prokázat větší originalitu a nevolit námět tak opotřebovaný. Režie, až na několik úvodních momentů, byla příliš konvenční (pracovala „jaksi po staru, s dřevěnou vážností a bez spasitelného sklonu k persifláži a parodií“) a uvázla „v mdlém a bezvýrazném realismu“. Jako klad večera je zmiňována výprava L. Chalupy („překvapila svěžestí invence i účelným rozvrhem“), debutantka V. Pešková-Bezdičková, představitelka Mii Florio, „má herecký fond, z něhož by se dalo při usilovné práci něco vytěžit“, „populární dvojice Balajka-Melichar vytvořila několik scén neodolatelné komičnosti“ a „C. H. Lubomirski nalezl dobrý výraz pro svého obstarožního Mr. Wimbledon“, je chválena také taneční scéna „Zpomalený film“ (Vlasta Červinková). Závěrem recenzent upozorňuje, že „bude ještě třeba mnoho usilovné práce, aby „Akademická scéna“ vybredla ze svých dětských nemocí. Musí odhadnout své síly a vybírat si úkoly, na něž stačí, a nikoli takové, o něž může leda klopýtnout“.⁴⁰ — Vidíme, že nové divadlo je již chápáno jako pevná součást brněnské kulturní scény a žádný nedostatek není tak velký, aby byl pokládán za zásadní překážku dalšího rozvoje a především existence souboru.

„Hra, která byla michanou všehochutí filmu, divadla a revue, není sama žádným objevem, ale je jím zato ta zřejmá touha v Brně něco nového dělat. (...) Ale když obětovali pro věc své síly snaživí herci (...), měli snad také obět přinést autoři a řádným škrtem dát věci nějaký snesitelný ráz. A pak: nemohlo by se již začít trochu pomýšlet na vážnější práci, na ukázkou něčeho opravdu nového a mladého, když se pro to projevuje tolik chuti a herci na to jsou?“ — tak se ptá v Lidových novinách K. Schulz.⁴¹ Moravské slovo poměrně dost chválí, ale také si neodpustí výtku: „Mladí autorů dalo se unést dalekými cíli a mnohdy mýjelo možnosti, jež se mu podávaly na dosah. Dramatického spádu děje bylo

³⁹ Index, r. 1, 1929, č. 4, s. 2.

⁴⁰ Moravské noviny, 6. 4. 1929, s. 2, zn. J.-k. (Č. Jeřábek)

⁴¹ Lidové noviny 6. 4. 1929, s. 7, zn. schz. (K. Schulz)

teprve nyní (tj. po první repríze) *malými škrty a novými vložkami plněji využito*.⁴² Dělnická Rovnost opět hodnotí z vyhraněného třídního stanoviska — napadá především záměr parodovat „bez zlého úmyslu“, neboť parodie má ve své podstatě „*hodně z dialektické metody revolučního třídního boje*“. Proto parodie bez zlého úmyslu „*je parodií bez zlého úmyslu proti kapitalismu, tedy vnitřně zlomenou a vlastně žádnou*“. Maloměšťácká neschopnost parodovat vede, přes snahu zdát se moderní, pouze k reakčnosti a banalita textu spolu s režijní a hereckou nedostatečností vytvářejí představení, které nedosahuje kvalit předchozí premiéry. Autor varuje: „*(...) bez levé orientace ztratí Akademická scéna i náznaky svého technicko režijního avantgardismu (...) a ztratí i svůj důvod existovat*.“⁴³

Recenzenti tedy vesměs vytýkají Film-Star revui fádnost zápletky, malou nápaditost režie a především ústup od časových vtipů. Zaujali hlavní představitelé, výprava a některé taneční a pěvecké obrazy, ale výsledný dojem byl: krok zpět. Přesto autoři novinových ohlasů věří, že šlo jen o přechodné zakolísání, a dále považují Akademickou scénu za východisko k vytvoření nové, mladé brněnské činohry. To pochopili i představitelé Národního divadla. Když poznali, že soubor se stává vážným konkurentem, pokusili se jej rozložit: několika hlavním představitelům bylo nabídnuto angažmá. Nepřijali. Bylo totiž jasné, že angažmá by nemuselo trvat déle než jednu sezónu, navíc nikdo z oslovených na profesionální hereckou dráhu nepomyšlel.⁴⁴

Na 13. a 14. 4. 1929 je ohlášena nová *Jarní revue*,⁴⁵ o ní však nic bližšího nevíme. Je možné, že nešlo o produkci Akademické scény, je možné, že takto byla předběžně avizována další připravovaná premiéra: upravená a zaktualizovaná veselohra Waltra D. Elisse Jeho kočička, hraná ovšem pod názvem *K + M + B (Jejich či čí?)* v režii J. Křapy a ve výpravě Z. Rossmanna (premiéra 13. 4. 1929). Č. Jeřábek hodnotí tento počín laskavě a v úvodu se zamýšlí nad kontrastem: existují oficiální divadla, jejichž existenčně zabezpečený soubor nemá na práci nic než „*dělat umění*“ — a přesto se tak často neděje. A jsou tu i divadla jako Akademická scéna, která nemají „*ani svatozáře velkého oficiálního ústavu, ani finančních prostředků, ani hmotně zabezpečeného členstva — a přece se bijí o ten divadelní kumšt, někdy klopýtou, jindy to vyhrají, a takřka se zařatými zuby hledí z nevládné půdy vydupat podmínky pro mladé divadelní umění*“. Současné období Akademické scény tolerantně nazývá etapou „*přípravnou*“ k vytvoření brněnského avantgardního divadla. Jde pouze o to, aby taková přechodná doba (která se neobejde bez plytkých frašek typu *Jejich či čí?*) netrvala příliš dlouho, neboť obecnost, i když shovívavé, nevydrží věčně čekat na skutečné mladé herecké a režijní umění. Vyzvedá výkon „*rozeného komika*“ B. Balajky, který „*podává svého Tullyho s neodolatelným dobráctvím, je v každé situaci přirozený, žije ve své roli a nevybočuje z ní ani tehdy, když improvizuje*“. K. Melichar již není tak bezprostřední, „*stále jako by ze své role*

⁴² Moravské slovo 9. 4. 1929, s. 6, zn. -Pgc- (F. Pangrác).

⁴³ Dělnická Rovnost 9. 4. 1929, s. 6, zn. k-

⁴⁴ Viz pozn. č. 1.

⁴⁵ Údaj z plakátu *Film-Star revue*.

vystřkoval hlavu, vnucuje se poněkud obecenstvu a místy má i sklon k trivialitám“. Není spokojen ani s dalšími aktéry, především s J. Křapou, který „ukáže obecenstvu při reprisách dojista více nežli o premiéře, neboť ho známe jako obratného herce“, jiní pouze odřikávali text nebo prokázali jen jevištní rutinu. Ani Křapova režie nepřinesla mnoho nápadů, takže se nepodařilo povznést hru „nad rámec staré frašky“. Pochvalu zasloužily pouze „vtipně groteskní náznaky“ v jednoduché výpravě Z. Rossmanna.⁴⁶ Moravské slovo naopak chválí jak Křapovu režii, tak jeho vynalézavost při tvorbě masek, pomalé tempo „se jistě při reprisách poddá“. Zato Z. Rossmann „začíná svým věčně stejným řešením scény unavovat“.⁴⁷

Stejně jako A. Mazánková hrála v jiných brněnských zábavních produkcích nebo J. Křapa vystoupil jako host v Národním divadle, i B. Balajka a K. Melichar účinkují mimo rámec Akademické scény: 10. 5. 1929 jsou ohlášení v programu v mramorovém sále Zemského domu — formulace „*Psina májová* s Balajkou a Melicharem“ svědčí o prestiži, jakou ochotnická dvojice ve městě získala.⁴⁸

Novou sezónu zahájila Akademická scéna již v srpnu 1929 týdenním účinkováním v rámci brněnské Výstavy moderního obchodu. Jako první představení byla uvedena 10. 8. 1929 premiéra tříaktové grotesky V. Rýpara *Vzhůru nohama* a tato inscenace se pak střídala s *Paradox-revui*, přepracovanou pro výstavní uvedení, a s *K + M + B (Jejich či čí?)*. Č. Jeřábek je tentokrát při hodnocení premiéry nemilosrdný: „*Věc byla sestavena asi hodně narychlo, neboť operovala většinou toliko slovními vtipy, rozprostraňujíc se do neúměrné tříaktové šíře a pozbývajíc dechu tam, kde by bylo mělo jíti o skutečné dramatické ztvárnění.*“ Vytýká autorovi prostoduchost námětu a málo vtipný text, jehož kulturně-politické invektivy postrádají aktuálnost. Jako jediný klad večera je zmíněna rostoucí reprodukční pohotovost hereckého souboru v čele s B. Balajkou a J. Křapou. Představení bylo ovšem málo navštíveno.⁴⁹

V té době jedná se v Brně usilovně o založení mladé moderní scény. Nový předseda spolku Záboj a režisér *Film-Star revue*, básník Dalibor Chalupa, publikoval již koncem dubna roku 1929 dvoudílný článek, v němž se zamýšlel nad situací brněnského divadelnictví a postavením Akademické scény. Není spokojen s existencí jediného českého divadla, tedy pouze instituce oficiální, v té chvíli navíc zápasící o hospodářskou i uměleckou kvalitu a autonomii. Upozorňuje na to, že brněnské divadlo před rokem 1918 znamenalo především „*národnostní bojovou frontu*“, ale to již, při veškeré úctě k tehdejším velkým uměleckým osobnostem, nestačí. České Brno roste, zvětšují se jeho nároky, Brňan se stává velkoměstským člověkem — ale divadlo zůstává jedno, byť ve třech budovách. Důležitá je totiž otázka stylu.⁵⁰ Srovnává brněnský stav se situací pražskou: Velká Praha, která je jen třikrát větší než Velké Brno, nabízí obcen-

⁴⁶ Moravské noviny 15. 4. 1929, s. 2, zn. J-k. (Č. Jeřábek)

⁴⁷ Moravské slovo 16. 4. 1929, s. 5, zn. -pgc- (F. Pangrác).

⁴⁸ Moravské noviny 8. 5. 1929, s. 4.

⁴⁹ Moravské noviny 13. 8. 1929, s. 1, zn. J-k. (Č. Jeřábek)

⁵⁰ Chalupa, Dalibor: *Potřebuje Brno nového stálého divadla?* Moravské noviny 25. 4. 1929, s. 1-2.

stvu denně třináct divadel různých žánrů. Jaké divadlo Brno potřebuje, to je zatím otázka, ale musí jít o divadlo „hybného, aktuálního typu, moderního výrazu, jehož repertoár by se absolutně lišil od repertoáru Národního divadla“. V této souvislosti upozorňuje na Akademickou scénu, ovšem zmiňuje ji „ne jako protiváhu a naplnění požadavků“, ale jako dokument doby a ukazatele směru, kterým by se divadelní vývoj v Brně měl ubírat. Na rozdíl od Č. Jeřábka je si vědom, přes diváckou popularitu, jejich uměleckých limitů a ví, že jakkoli je vznik nového českého divadla v Brně nutný, Akademická scéna se jím stát nemůže, a koneckonců ani nechce. Autor je přesvědčen, že nová scéna musí být samostatným subjektem, že jakákoli souvislost s „koncernem“ Národního divadla by byla zatěžující a doslova absurdní.⁵¹

Šéf činohry Národního divadla v Brně R. Walter je jiného názoru a navrhuje zřídít při Národním divadle mladou pokusnou scénu, která by uváděla experimentální a avantgardní hry, pro něž není v abonentním repertoáru místo. Tento soubor by mohl riskovat „leccos, co oficiální scéně není možno. Ne snad revue, psiny nebo přizemní frašky — ale mladé a smělé dramatické úsilí. Zdá se, že v Brně je nyní dosti mladé vůle a nadšení k takové svěží práci, jen že snad nejde nejsprávnějším směrem. Ale proč by se při dobré vůli nemohly semknout všechny síly dohromady a proč by se nemohlo vytvořit jakési „Studio“ (...)?“ Žádá pro ně právní a finanční zabezpečení a pro jeho šéfa pak dostatečnou pravomoc a autoritu; vtipem se vrací k nedávnému divadelnímu skandálu (a patrně k parodii vlastní osoby): „(...) a tu nikdo by nevěřil, jak málo práv má ten „hromovládce scény“ z *Rej-Pej revue*, jenž smí všechno na světě — navrhovat.“⁵² Jako první zde Walter vyslovil myšlenku zřídít Studio Národního divadla, ředitel Ota Zítek později tento projekt přijal. Zmiňme ještě reakci B. Václavky na Waltrův návrh: upozorňuje, že podobná studia vznikají tak, že mladý divadelník, „duše podniku“, shromáždí kolem sebe skupinu nadšených lidí, ale on dnes takové předpoklady v Brně nevidí. Eventuální studio bylo by závislé na hostování moderních režisérských osobností pražských, jako je Jindřich Honzl nebo Jiří Frejka. Herci už spíše by se v Brně našli, ale i tak by bylo třeba doplnit soubor mladými silami především z pražské konzervatoře. Výtvarníci pro moderní výpravy v Brně jsou (nezmiňuje však konkrétní jména). Působišťe studia muselo by být technicky vybaveno (rozhodně by se nemohlo hrát v Redutě), snad by zatím stačilo divadlo na Výstavišti. Umělecká autonomie je podmínkou.⁵³ Vidíme, že jeho názor je ve shodě s míněním D. Chalupy: Akademickou scénu ani nezmiňuje, soubor tedy zřejmě nesplňuje jeho nároky; ostatně příznačný je fakt, že poslední recenzovanou premiérou tohoto souboru je v *Indexu Film-Star revue*.

Výsledkem debat bylo pak rozhodnutí Národního divadla v Brně angažovat dva tvůrce pražské divadelní avantgardy: Jindřich Honzl přichází od sezóny

⁵¹ Chalupa, Dalibor: *Potřebuje Brno nového stálého divadla?* Moravské noviny 26. 4. 1929, s. 1–2.

⁵² Index, r. 1, 1929, č. 5, s. 1–2, anketa „*Co brzdí práci Národního divadla v Brně?*“.

⁵³ B. V. (B. Václavěk): *O pokusnou scénu v Brně*, Index, r. 1, 1929, č. 6, s. 2.

1929/30 jako dramaturg a režisér do brněnské činohry, E. F. Burian je jmenován šéfem experimentálního Studia. A sídlem Studia se stává — divadlo na Výstavišti. Vedení Akademické scény obdrželo přípis Zemského výboru, že budova se souboru nadále nepronajímá.⁵⁴ Studio hrálo zde poprvé 1. 10. 1929 komedii Niccola Macchiavelliho *Mandragola*. Již v první půli října byly však hry Studia na Výstavišti z technických důvodů (jak je uváděno v novinovém přehledu repertoáru) ukončeny.⁵⁵ A 2. 11. 1929 čteme v Moravském slově článek „Akademická scéna žije“. Autor se zadostiučiněním konstatuje, že ti, kdož si přáli, aby „*sbor mladých lidí, kteří dovedou tak šikovně mluvit proti srsti, umkl navždy*“, neuspěli. Cituje z letáku D. Chalupy „Rej-Pej“, který má být jakýmsi programem nastávající sezóny: soubor chce „*odpovídat sensibilitě velkoměstského člověka svou útočností, možnostmi reagovat na všechny vlivy veřejného života, divadelnosti, která je ve stálém pohybu a styku se životem*“.⁵⁶ Je ohlášena nová premiéra: 6. 11. se na Výstavišti hraje revue *Jest Balajka a Melichar vinen? čili Druhá Rej-Pej revue* (hudba F. Lukas, režie B. Balajka), dle Melichara-Skoumala parodie na tehdejší úspěšné „drama ze soudní síně“ *Je Mary Duganová vinná?* od Bayarda Veillera.⁵⁷ Nešlo však o návrat: víme pouze o dvou listopadových reprízách na tomto místě (9. a 10. 11. 1929) a není jisté, zda jich vůbec bylo více: premiérový plakát uvádí „pouze tři představení“. Z názvů dvanácti obrazů revue zjistíme, že autoři se inspirovali nejen zmíněným dramatem („Oni před porotou“, „Oni co by trestancové“), ale také provozem výstavního areálu („Výstava moderního výstavnictví“) nebo konkurenčním souborem ve výstavním divadle („Studio“). Ve dnech 6.–8. 12. 1929 hrál na Výstavišti opět Dramatický odbor spolku Právník s hosty Voskovcem, Werichem a Evžou Budlovskou, tentokrát hru *Osvobozeného divadla Ličení se odročuje* (i její poslední akt parodoval Veillerovo drama). Spoluúčinkoval Academic Jazzband (sic) s dirigentem Eliášem, mezi herci je kladně hodnocen F. Kožík.⁵⁸

Náhradní sál se v Brně nenašel. Byly sice k dispozici sály ochotnických divadel, ale ty se pronajímaly jen na jednotlivá vystoupení a bez možnosti zkoušek, uskladnění jevištní výpravy, rekvizit, kostýmů, tj. bez toho, že by poskytly stále zázemí. Z tisku se dozvíme, že Akademická scéna hrála ve dnech 14.–15. 12.

⁵⁴ Viz pozn. č. 1. V archivním materiálu spolku Záboj tento dokument nenajdeme.

⁵⁵ Melichar-Skoumal, K., o. c., s. 280: „*Studio se uvedlo, tuším v prosinci 1929, premiérou Macchiavelliho hry Mandragora, při slabé návštěvě obecnstva, které z hlediště k tomu všemu vyhnala kouřící kamna. Po čase jsme se dověděli, že se několik študáků, členů Aka-scény, uprostřed představení Mandragory vyšplhalo na plochu střechu divadla a přikrylo komín tabulkou skla. Kouř, který se z kamen vyvalil do hlediště, nejenže vyhnal diváky, ale na čas i vyřadil divadlo z provozu, dokud komínk „závadu“ neodstranil.“ Po odchodu z Výstaviště hrálo Studio v Husově sboru a posléze v budovách Národního divadla.*

⁵⁶ -lupa (D. Chalupa?): *Akademická scéna žije*, Moravské slovo 2. 11. 1929, s. 5.

⁵⁷ Premiéra hry *The Trial of Mary Dugan* se konala v National Theatre v New Yorku 19. 9. 1927 — viz: Schonberg, Michal: *Osvobozené*, Praha (Odeon) 1992, s. 103. Národní divadlo v Brně ji uvádělo od 14. 9. 1929, v repertoáru ji tehdy mělo také Městské divadlo na Královských Vinohradech v Praze a bratislavské Slovenské národní divadlo.

⁵⁸ Moravské slovo, 11. 12. 1929, s. 5, zn. jbs.

1929 grotesku *Vzhůru nohama* v sále nově postaveného Husova sboru v ulici U botanické zahrady.⁵⁹

Tato situace však ještě neznamenala zánik souboru. V době, kdy se nepodařilo získat působiště, a skončilo tedy uvádění premiér divadelních, soubor se začal věnovat rozhlasu.⁶⁰ Můžeme dokonce říci, že toto seskupení zanechalo svou rozhlasovou činností výraznou stopu v životě uměleckého Brna, a to stopu co do délky trvání a četnosti titulů plně srovnatelnou s etapou divadelní: jestliže divadelní premiéry sledujeme od jara 1928 do března 1930 (viz dále), přičemž z osmi titulů bylo šest původních, od září 1929 do konce roku 1931 (tehdy divadlo oficiálně přestalo existovat) uvedla Akademická scéna na brněnské stanici přes třicet premiér většinou hodinových „rozhlasových scén“, „směsí“, „skečů“ či „obrázků“, jak byly tyto útvary označovány. Jejich tematický záběr byl rozsáhlý: od důvěrně známého prostředí školního (*Život studentský, život veselý, Studentské pěle-měle, Septima B*) a uměleckého (*Kabaretní scéna přijme členy, Režisérovy trampoty, V gramofonovém atelieru*) přes svět vojenský (*Ještě jsem nevyrostl, Polní cvičení*) a technický (*Auto-moto*), téma milostné (*Komu se nelení, ten se má k ženění, „rozhlasová scéna z historie lásky“ Láska kvete v každé době*) až po módní tramping („rozhlasová scéna z trampské boudy“ *Chata bez žen, Oni na trampingu*). V lednu to byla *Historie plesová*, v únoru *Oni na zabíjačce* či *Radost nás jímá, že je zde zima*, poslední březnový den pak *Pozor na Apríl!* a v dubnu *Jaro je tady*. V květnu nabídl soubor posluchačům *Majáles* a v letních měsících *Den na vsi, Zahradní slavnost* nebo *Strasti a slasti letního bytu*. Autorem převážné většiny textů Akademické scény v její rozhlasové etapě byl V. Rýpar, méně je zastoupen František Kubíček. Pouze dvakrát přispěl B. Balajka a na dvou pořadech s V. Rýparem spolupracoval K. Melichar. Jediný scénář poskytla dvojice Ježek — Kožík („parodii, grotesku a sentimentalitu“ *Pouť za filmem*). Stálým komponistou se rozhlasové Akademické scéně stal Přemysl Payer.

Mnohdy, zejména zpočátku, šlo o vysílání „soudobým rozhlasem“ (tj. program převzaly i ostatní československé stanice: Praha, Moravská Ostrava, Bratislava a Košice) a vystoupení Akademické scény byla avizována v rubrice upozorňující na „Události dne“. Odehrávala se převážně v sobotu či v neděli večer a v roce 1929 byl pořad Akademické scény (*Oni na Silvestra*) součástí celorepublikového večerního silvestrovského programu. Soubor vysílal (až na několik málo výjimek) každý měsíc, někdy i více pořadů (rekordní je červenec 1930 s pěti premiéry). Akademická scéna byla v té době jednou ze tří skupin, zastupujících zábavný žánr brněnské stanice, a reprezentovala kabaret studentského typu, orientující se většinou na lehké skeče (druhou byl Oldřich Nový a jeho kabarety rázu divadelního a třetí skupinu tvořily kabarety lidové s lokálním kolorem, tedy Strěček Křópal Valentina Šindlera a spol.).⁶¹

⁵⁹ Moravské noviny 12. 12. 1929, s. 4.

⁶⁰ Údaje o rozhlasových produkcích Akademické scény jsou převzaty z listu Radiojournal, roč. VII, 1929 — IX, 1931.

⁶¹ Patzaková, A. J.: *Prvních deset let československého rozhlasu*, Praha 1935.

Dne 4. 3. 1930 uvedla Akademická scéna v Kroměříži, v sále hostince Nadsklepí, *Sensační revue*.⁶² Představení se konalo u příležitosti posledního dne masopustu a na pozvání místního sportovního klubu Hanácká Slavia. Kroměřížský list Haná píše: „*Známa dvojice brněnských autorů Rej-Pej revue Balajka a Melichar s dámami Tučnou, Urbánkovou a celým souborem sehraje svou Sensační revue, kterou vnese do našeho města tento svůj úspěšný studentský humor, pro který stala se (...) miláčkem brněnského obecnstva, přístupného zdravé — byť i místy ostré — satíře.*“ Autory revue byli Rýpar, Melichar a Balajka a reprízy se nekonaly.⁶³ Je velmi pravděpodobné (i vzhledem k trojici autorů), že šlo o útvar složený z dosavadních úspěšných představení (tedy o stejný typ produkce, jakým se představovalo při zájezdech Osvobozené divadlo, uvádělo-li pořad Voskovec, Werich a Ježek v kostce).⁶⁴

V létě toho roku se konal týdenní zájezd. Ve dnech 7. — 10. 8. 1930 hrála Akademická scéna v Luhačovicích, *Rej-Pej revue* a *Paradox revue*, bez valného úspěchu, neboť končila lázeňská sezóna, vzpomínal S. Hejný. Místní list Lázeňský zpravodaj luhačovský ovšem uvádí i jiné argumenty. Jakkoli může jít o hodnocení neobjektivní, podmíněné specifickým prostředím a vkusem vyhraněné skupiny obecnstva, uvyklého „lázeňskému“ repertoáru, je důležité je znát: „*Akademická scéna z Brna, která hostuje v lázeňském divadle, zahájila své pohostinské hry revui „Rej-Pej“.* Hra byla zahájena před dobře naplněným domem, byla však přijata jak pro výpravu, souhrn, obsah, výkony a předvedení obecnstvem tak, že představení revue bylo rušeno stálým odcházením publika a skončilo před prázdným domem.“⁶⁵ Ještě o týden později stojí za to redaktorovi rubriky „Pro zasmání“ uvést noticku tohoto znění: „*Revue Rej-Pej. Při sensační této hře usnula jedna dáma tvrdým, zdravým spánkem, který řízným chrápáním podtrhovala. Její soused pojednou zlostně ji probudí: „Nechrápejte. To je skandál, takhle chrápat — člověk si nemůže ani chvíli zdřímnout —“*⁶⁶

Ve dnech 12.–14. 8. 1930 následovala Olomouc a zdejší přijetí bylo mnohem vřelejší, i když také ne bezvýhradné. Hrála se v Městském divadle 12. a 14. 8. *Paradox revue* a 13. 8. *Rej-Pej revue*.⁶⁷ O hrách informovaly listy Československý deník, Moravský večerník, Našinec a Pozor (v novinách jsou autoři Balajka a Melichar uváděni jako „členové brněnského Radiojournalu“, to je ovšem

⁶² S. Hejný (Vysloužil) uváděl název *Sensace revue*.

⁶³ Haná 4. 3. 1930, s. 3.

⁶⁴ V archivních písemnostech žádný materiál k této události nenalezeme (Státní okresní archiv Kroměříž, fond B-a-1: Archiv města Kroměříže, zde i. č. 2759, karton 821: S. K. Hanácká Slavia v Kroměříži, i. č. 2503, karton 562: Pronájem hostince Nadsklepí 1930 — 1936, i. č. 2722, karton 790: Divadla, taneční hodiny, koncerty 1911 — 1940, i. č. 2755, karton 816: Divadla, koncerty, přednášky 1897 — 1937, i. č. 2783, karton 890: Oznamení, návštěvy 1905 — 1932).

⁶⁵ Lázeňský zpravodaj luhačovský, r. 3, 1930, č. 16, s. 4.

⁶⁶ Lázeňský zpravodaj luhačovský, r. 3, 1930, č. 17, s. 6.

⁶⁷ Pouze pro zajímavost uvedme událost, která se v Olomouci odehrála stejného dne jako první představení Akademické scény: Vysokoškolský spolek uspořádal debatní večírek na téma „Co se nám líbí na Voskovcovi a Werichovi“ (viz Našinec 13. 8. 1930, s. 3). Byla-li tu souvislost, např. v osobách organizátorů, nevíme.

omyl). Katolický Našinec je pohoršen: „*Balajka a Melichar, autoři této revue (tj. Rej-Pej), v mnohém kopírují Voskovce a Wericha, pro vtíp však musejí někdy jít až příliš daleko (sprostý dvojsmysl). Tato „kulturní psina“ je sice dobrou karikaturou, ale příliš zapáchá školáctvím. Dobré byly některé výkony Aka-girls, rovněž pěkně se vyjímalý sborové partie zpěvní.*“ Nedostatků bylo však „mnoho“ (bez bližšího upřesnění), a zájezd nepřinesl tedy olomouckému obecnství nic nového ani cenného.⁶⁸

Československý deník si obšírně všímá obou titulů. Tak Paradox revue, „detektivní satira o 17 obrazech“ od V. Rýpara, je hodnocena jako „*nenáročná věčička, jejímž jediným účelem je polechtati bránci posluchače*“ a „*nedostupuje v jednotlivých pointách ani groteskní výrazovosti např. takové Vest pocket revue, nemluvě ani o výtečném Ostrovu Dynamitu nebo Fatě Morganě, jež jsme viděli při návštěvě skvělé dvojice Voskovce a Wericha, jejímž slabším odleskem a napodobením je výkon pp. Balajky a Melichara. Schází jim dosud ono úžasné tempo, bleskurychlá parátost, jiskřivý vtíp, překvapující dynamika slova i při určité vnějšíkové blaseovanosti, která právě, vyrůstajíc z jakéhosi klidu, situační komiku jen umocňuje*“. Autor poměrně chválí herce, ale není spokojen s tancem ani neoriginálními kostýmy girls. Navíc: „*(...) jedno je nutno zde našť akademické mládeži vytknouti: To, co je nám u Osvobozeného divadla tak upřímně milé, je krajně decentní jeho styl. Nikde nepadne hrubost, dvojsmyslný vtíp, erotická banalita. To udržuje také jeho výkony na umělecké výši. V tom směru nás Akademická scéna nepřijemně rozčarovala — a takový disharmonický souzvuk nedá se napravití sebe větším smíchem (...)*“. Závěrem autor konstatuje, že návštěva byla dosti slabá.⁶⁹ — Vidíme tedy, že tiskový orgán živnostníků soudí o stylu Akademické scény (nebo, řekněme mírněji, o olomouckém vystoupení — představení se mohlo od brněnských uvedení lišit) totéž jako recenzent Našince. *Rej-Pej revue*, píše Československý deník, měla větší úspěch. Chválí autorský vtíp i herecké výkony (především Melichara a Balajku), tanec girls, zpěvní čísla i orchestr.⁷⁰

Také Moravský večerník hodnotí obě představení — a je nadšen. V úvodu charakterizuje cíle mladého souboru — předpokládáme, že dle stylu jde většínou o citace nebo parafráze formulací z programů, proto je ponecháváme v plném rozsahu: „*... (Akademická scéna) má pevný svérázný program, jež uskutečňuje stejně důsledně jako houževnatě a stejně vtípně jako vítězně. Když se tvořila před půl třetím rokem, vytkla si jako hlavní poslání: lehkou hrou dialogů a pohráváním si se slovy dosáhnouti úplné oproštění od všech závazků morálních, sociálních a intelektuálních a nabídnouti na úkor těchto nevtávaných prostředníků mnoho zážitků divákovým smyslům. Při tom se nemínila spokojiti smíchem pro smích, nýbrž stavěla se na stanovisko sociální účelnosti do té míry, že dala přednost výsměchu. A zároveň prohlásila, že chce vykouzlit z omezeného prostoru jevištního dynamiku moderního života rychlým střídáním obrazů, nej-*

⁶⁸ Našinec 15. 8. 1930, s. 5, zn. VS.

⁶⁹ Československý deník 14. 8. 1930, s. 2, zn. -s.

⁷⁰ Československý deník 15. 8. 1930, s. 4, zn. -s.

rozmanitějšími náměty, zpěvem, tancem, slovem, a to vždycky s příděchem parodie. Půl třetího roku slouží Akademická scéna tomuto programu, a podle toho, co jsme viděli, slouží mu poctivě a úspěšně. Nesmírnou její předností jest okolnost, že se tu sešli k společné práci nejenom lidé stejných názorů a stejné vůle, nýbrž také stejnorodé inteligence, která dává veškerému jejich podnikání již předem kus vzácné vnitřní jednoty, harmonie, jež nebývá na našich scénách právě tak samozřejmá. A jiným — nikoliv druhým, nýbrž patrně prvním — jejím štěstím jest, že jí slouží mládí. Mládí, jemuž svědčí zrovna tak výbojný výpad nebo aspoň vzpurný postoj jako přehodnocování hodnot prostě podle hlasu srdce, bez ohledu na zkušenosti a příkazy všedního života. Mládí, které má stále plno nápadů, naivních, romantických, veselých, dobývačných, a stále plno plánů, které nejsou nikdy tak nemožné, aby nelákaly k dobrodružným výpravám. A konečně mládí, jež má tolik smělé chuti a radostné odvahy k životu, že prostě strhne všecko, co má ještě trochu síly a touhy povznést se nad bídu a nudu všednosti.“ Po tomto lyricko-teoretickém úvodu dostává se autor k hodnocení, a to je pak již poměrně stručné a nepřliš konkrétní: Oba večery měly „pronikavý úspěch“ díky vtipným autorům, dobrým hereckým interpretům a Balajkově režii. Girls byly „vkusné“, hudba „temperamentní“, výprava pak „byla nesena snahou nejvyšší účelnosti, zvyšujíc dojmy — podle potřeby — hned zredukováním jevištního aparátu na nejmenší míru, hned zase postavením docela realistického interiéru a pak opět fantastické scény, jež dokonale podtrhovala parodičnost slova, hry a hudby.“⁷¹

Z olomouckých recenzí se dozvídáme, že některé role byly přeobsazeny, že revue se nehrály již ve výpravě Z. Rossmanna, nýbrž ve výpravě architekta Skácelíka, a hudbu v obou případech nastudoval Vladimír Běbar.

Zmiňme ještě brněnské jevištní vystoupení „rozhlasového“ období, pořad *Radio — Mikuláš*, přenášeny 8. 12. 1930 ze sálu v parku Lužánky. Organizoval Moravskoslezský Radioklub v Brně, účinkovala Akademická scéna a hudba ppl. 43 s dirigentem kap. Františkem Zitou, představení bylo vysíláno soudobým rozhlasem.⁷²

Akademická scéna se dále věnovala práci pro rozhlas a koncem roku 1931 se rozešla. Nahlédneme-li opět do materiálu spolku Záboj, dozvíme se, že na červen 1931 byla ohlášena valná hromada, ale nakonec se nekonala, protože členové se rozjeli na prázdniny (dopis podepsali D. Chalupa jako předseda a K. Melichar jako jednatel). Dodatečná valná hromada se konala až v polovině prosince a zvolila zcela nové předsednictvo. Ve spolkovém výboru nacházíme pak z nám známých členů nebo spolupracovníků Akademické scény již jen K. Melichara, P. Payera a V. Běbara. Dopisy píše divadelní odbor (ovšem bez dalšího upřesnění názvu) a zprávy o činnosti jiných odborů od založení divadla nemáme

⁷¹ Moravský večerník 14. 8. 1930, s. 3, zn. P. V.

⁷² O akci víme z programu listu Radiojournal, v archivním materiálu spolku Záboj i spolku Moravskoslezský Radioklub v Brně doklady o spolupráci chybějí (Moravský zemský archiv v Brně, fond B 26: Policejní ředitelství v Brně, zde i. č. 3304, čj. 127/52: Moravskoslezský Radioklub (První československý Radioklub, Československý lidový Radioklub) se sídlem v Brně).

(koneckonců ani předtím není situace zcela jasná). Čili Záboj rovnalo se Akademická scéna — a tento závěr potvrzují poslední dokumenty: Valná hromada 13. 12. 1931 usnesla se na zlikvidování dramatického odboru Akademická scéna, „poněvadž jeho členové se rozešli“,⁷³ a také na založení divadelního odboru Divadlo mladých autorů. Zda skutečně bylo založeno, není známo, ale je to velmi nepravděpodobné. V archivních materiálech o něm zmínky nenajdeme. Spolek existoval pak až do června roku 1935: v té době zbyli pouze dva členové a jako důvod své žádosti o vymazání Záboje ze spolkového katastru uvádějí, že spolek již čtyři roky nepracuje.

* * *

Archivní materiál o umělecké činnosti Akademické scény vesměs nemáme k dispozici, novinové ohlasy jsou nepřilíš fundované a málo konkrétní: hodnocení zúžené na obhajobu začátečnických chyb a nebo ideové zdůvodnění nutnosti vytvořit avantgardní alternativu oficiální scény svědčí sice o lokálním dobovém klimatu, ale z teatrologického hlediska poskytuje nedostatečný obraz recenzované inscenace. Nedozvím se z nich např. více o hudební nebo taneční stránce představení (ostatně, soudě dle poznámek v recenzích *Paradox revue*, nebyly tyto složky v produkcích Akademické scény příliš akcentovány), pouze z několika publikovaných fotografií si můžeme učinit představu o středním stylu výprav Z. Rossmanna a vidíme také, že dvojice Balajka — Melichar napodobila své pražské vzory i způsobem líčení. Díky tisku víme, že soubor pracoval na podobě inscenace i po premiéře.⁷⁴ Autoři i aktéři mnohdy přecenili své síly (viz prohlášení v programu *Film-Star revue*, článek značky -lupa v Moravském slově a — pravděpodobně — též text olomoucké recenze): vydání manifestu je již chápáno jako čin sám. (Protismyslná tvrzení — „*oproštění od všech závazků morálních, sociálních a intelektuálních*“ je následováno „*stanoviskem sociální účelnosti*“ — mohou být už dílem žurnalistova zkreslení). Ostatně pláně teoretizování bez příslušné jevištní prezentace proklamovaných zásad vytýkají souboru i recenzenti.⁷⁵ Novinové ohlasy svědčí o klesající úrovni repertoáru, až do konce jevištního působení čteme zásadní výhrady vůči některým

⁷³ Viz pozn. č. 3.

⁷⁴ Viz recenze *Film-Star revue* — pozn. č. 42 — nebo program brněnských divadel na 10. 3. 1929, kdy byla uvedena *Rej-Pej revue* s „novými scénami“ — viz Lidové noviny 5. 3. 1929, s. 3 nebo Dělnická Rovnost 7. 3. 1929, s. 6.

⁷⁵ Č. Jeřábek v recenzi *Rej-Pej revue*, Moravské noviny 26. 11. 1928, s. 3: „*Jen probůh: nač ty zelené žvásty („Potřeba smíchu“)* v programu? *Žabí horizont naivního mládíčka, jenž psal tyto naondulované a tak srdečně prázdné řádky, nemůže přece býti horizontem brněnské akademické mládeže! Tohle všechno bylo vyřženo už v r. 1922 a přicházet s tím dnes je anomálie.*“ K. Schulz v recenzi *Paradox-revue*, Lidové noviny 5. 3. 1929, s. 7: „*(...) i zde byly aspoň na programu zbytečné manifesty s morálkou na konci, jejichž frázovitost zeslabuje účinek každého vstupu.*“ K. Schulz v recenzi *Film-Star revue*, Lidové noviny 6. 4. 1929, s. 7: „*(obecenstvo) jistě nepřišlo zhlédnout řešení všech těch různých věcí a problémů, o nichž se mluvilo v programovém provolání, bez něhož asi se nemůže obejít jedině představení mladých v Brně, ačkoliv, pokud ta tklivá důvěra obecnstva ještě trvá, bylo by lépe ukázat, „co se chce“, jednou také na scéně a ne stále na papíře.*“

hereckým výkonům, soubor postrádal režisérskou osobnost, která by jeho inscenacím vtiskla charakteristický styl. Fakta, která známe, tedy dovolují vyslovit závěr: původní ambice skupiny mladých pod vedením studentů B. Balajky a K. Melichara vytvořit brněnskou obdobu Osvobozeného divadla Voskovce a Weriacha ztroskotala. Nicméně — bez ohledu na limity uměleckého potenciálu i ochotnický status — byla Akademická scéna ve své době jedinou reálnou konkurencí monopolní instituce českého Národního divadla v Brně.

THE AKADEMICKÁ SCÉNA THEATRE IN THE PERSPECTIVE OF NEWSPAPER ACCOUNTS AND ARCHIVES

The amateur theatre "Akademická scéna" [the Academic Stage] performed in Brno in the years 1928 to 1931. The theatre was inspired by the work of a pair of authors and actors of the Osvobozené divadlo [Liberated Theatre] in Prague, Jiří Voskovec [Wachsmann] and Jan Werich. This pair had created a new type of "pocket" revue performed in the decoration of modern stage designers and accompanied by jazz music. In their performances, and predominantly in their improvised proscenium dialogues, the authors commented on topical socio-political themes, making use of their classical education, Dadaist language, the humour of silent film slapstick and circus clowning.

In scrutinizing the activities of the Akademická scéna, there are great limitations resulting from a lack of source material as far as its artistic output is concerned (the only extant text is that of *Film-Star revue*). The remaining information is often taken from non-concrete or only semi-knowledgeable newspaper accounts. As for its organizational basis, the Akademická scéna was a part of the *Záboj* entertainment company. Lists and records of the company's employees were therefore taken from the Brno Police Inspectorate files, in which institutions of this sort had to be registered.

The Brno group chose the name *Akademická scéna* since a majority of its members were university students; in Brno. In parallel with the Prague pair were Bohumír Balajka and Karel Melichar. The theatre's first production was Voskovec and Werich's *Vest pocket revue* (10 March 1928), partly refashioned to the local conditions (however, further performances were forbidden by the authors). The second production was written by Balajka and Melichar with the title *Rej-Pej revue* (24 November 1928) [the title is a pun on the Czech form of the imperative of the verb meaning *to jeer* or *carp*]. The show directed commentary at both contemporary local and world affairs; for its satire on the situation at the official Brno National Theatre this production was even banned for some time. The following production was a similarly-conceived show *Paradox revue* by Vladimír Rýpar (opening on 2 March 1929). *Film-Star revue*, a mild parody on the genres and clichés of the silent film (4 April 1929), sought to become a revue of a new type, which would come from verbal comedy towards a more stage-crafted imagination. However, the outcome was a regress from the bitter satire towards a conventional theatre work of the time. An up-dated comedy *Jeho kočička* [His Pussy-Cat] by Walter D. Eliss (13 April 1929) was accepted with reserve and the V. Rýpar's slapstick comedy, *Vzhůru nohama* [Head over Heels] (10 August 1929), was the weakest production staged.

As a result of a wide-scale discussion by Brno intellectuals and theatre activists on the need for a second professional theatre group in Brno, the experimental Studio, led by the Prague avant-garde theatre director E. F. Burian, was founded at the beginning of the 1929/30 season as part of the National Theatre in Brno. The group performed at the Brno Fair Grounds, where the *Akademická scéna* had previously played (the owner of the venue, the Regional Council, did not prolong their contract). The last production was *Je Balajka a Melichar vinen?* [Are Balajka and Melichar Guilty?] (6 November 1929), a parody of a popular drama of the time, *The Trial of Mary Dugan* [in Czech, *Is Mary Dugan Guilty?*] by Bayard Veiller.

After the *Akademická scéna* lost its stage, it toured smaller towns for some time and started to work on the radio. In the years 1929–1931, it broadcast over 30 premieres of

their cabarets and sketches on the Brno channel of the *Radiojournal*; some of it were broadcast country-wide. The length of time that the theatre worked for the radio is thus comparable, in terms of the number of the productions and its importance for Brno's culture, to the period of its activity on the stage.

The ambitious project of the *Akademická scéna* to create a Brno parallel to the works of Voskovec and Werich in Prague failed. What is important, however, is the fact that, regardless of the artistic potential and its amateur status, this company was, in its time, the only genuine theatre to rival the monopoly of the Czech National Theatre in Brno.

Přeložil Pavel Drábek